

УДК 341.231.1

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.33>

С. С. Андрейченко

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Міжнародного гуманітарного університету
ORCID: 0000-0002-0911-8473

К. В. Мануїлова

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID: 0000-0003-3066-4900

М. В. Грушко

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID: 0000-0002-5856-8147

ПИТАННЯ ПРАВОНАСТУПНИЦТВА ДЕРЖАВ ЩОДО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ДІЯЛЬНІСТЮ ПОВСТАНСЬКИХ РУХІВ ЧИ ІНШИХ РУХІВ

У міжнародному праві існує поняття правонаступництва держав, яке визначає правовий статус держави-спадкоємиці від своєї попередниці відносно міжнародних зобов'язань. Питання правонаступництва держав набуває особливої актуальності, особливо коли постає питання правонаступництва міжнародно-правової відповідальності держав. У статті досліджено питання міжнародно-правової відповідальності держави за протиправну поведінку повстанського чи іншого руху, який знаходиться на етапі поступового становлення нової держави. Однією з сучасних проблем, пов'язаних з правонаступництвом, є питання про те, які саме зобов'язання належать правонаступникам згідно з міжнародним правом. Проблемними питаннями є, чи зобов'язані правонаступники виконувати умови міжнародних договорів, які були укладені їх попередницями, з огляду на відомі випадки з практики, коли держави не несли відповідальності за зобов'язання своєї держави-попередниці, що призводить до порушення принципів міжнародного права. Тому важливим є розглянути теорію наступництва, що існує між новою організацією держави та організацією повстанського руху як основа для атрибуції поведінки державі. Проаналізовано поняття «повстанські» та «інші» рухи в контексті застосування пункту 1 статті 10 Проекту Статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 р.

Беручи до уваги події, що відбуваються на міжнародній арені на даний час, і безпосередньо торкаються інтересів багатьох держав світу, питання міжнародно-правової відповідальності за поведінку різних категорій недержавних акторів, що порушує міжнародно-правові норми, є вкрай актуальним та вимагає свого теоретичного та практичного вирішення, зокрема питання діяльності повстанських чи інших рухів провокують складність у ситуаціях їх правонаступництва.

Ключові слова: міжнародна відповідальність держав, правонаступництво, атрибуція, міжнародно-протиправні діяння, континуїтет, повстанські та інші рухи.

Постановка проблеми. Питання відповідальності в міжнародному праві є найбільш актуальними у сучасному світі, а даний інститут

міжнародної відповідальності є одним із способів забезпечення порядку у міжнародних відносинах. Існування права не можливе без відпо-

відальності, адже право це не тільки сукупність встановлених правил поведінки, але й забезпечена примусом система таких правил. Тому саме інститут міжнародно-правової відповідальності має велике значення, оскільки надає змогу відновлювати справедливість у контексті міжнародних відносин.

Сьогодні світ став все більш глобалізованим, і співпраця між державами та міжнародними організаціями стала набагато складнішою. Це призводить до збільшення кількості ситуацій, коли певні групи виступають за створення нової урядової влади або держави. Ці групи можуть організувати революцію, яка досягає або не досягає успіху. У міжнародній практиці виникають ситуації, які призводять до порушення постулатів міжнародного права. Право міжнародної відповідальності регулює саме подібні ситуації, встановлюючи зобов'язання та відповідальність за порушення норм міжнародного права. Серед прикладів можна назвати дії контраст в Нікарагуа (1984), вартових Ісламської революції в Ірані (1979), Африканського національного Конгресу під час режиму апартеїду в Південній Африці (1960-1994), Національно-патріотичного Фронту Ліберії (НПФЛ) 1989-2003) тощо.

З огляду загальноновизнаної міжнародно-правової норми щодо неможливості державі присвоїти поведінку повстанського руху, що веде боротьбу проти існуючої влади, повстанські чи інші рухи незалежні від влади держави. Історія міжнародного права надає аналіз питання про відповідальність держави у випадку заподіяння шкоди ситуаціями громадянських війн чи повстанських рухів. В минулому держави, намагаючись захистити власних громадян та їх майно в залежних і напівколоніальних країнах, домагалися затвердження правила, що поклало в таких випадках відповідальність на належну державу, згадати приклад придушення «боксерського повстання» в кінці XIX ст. Хоча в історії відомі випадки коли держави оплачували збитки за такого роду шкоду, не під тиском норми закону, а політичних міркувань. Міжнародне право тих часів не містило норми, яка б покладала відповідальність за поведінку антиурядових збройних сил на державу, що провокувало знаходити вихід через арбітражні рішення, які в подальшому закріпили наведену вище загальну міжнародно-правову норму.

Стаття 10 Проекту статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні дії 2001 р. передбачає ситуацію присвоєння дер-

жаві поведінки недержавних акторів, зокрема поведінки повстанського чи іншого руху, який згодом стає новим урядом держави або якому вдається створити нову державу. Діяльність повстанських чи інших рухів провокують складність у ситуаціях їх правонаступництва. Розглядаючи фактичні ситуації сьогодення, що відбуваються на міжнародній арені, питання міжнародно-правової відповідальності за поведінку різних категорій недержавних акторів, є актуальним та потребують як теоретичного, так і практичного вирішення.

Стан дослідження проблеми. Проблеми міжнародної відповідальності держав розглядали у своїх працях значна кількість як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, серед них, зокрема, Д. Анцилотті, Я. Броунлі, Дж. Кроуфорд, Л.Ф. Оппенгейм, В.Ф. Антипенко, Ю. Ю. Блажевич, М.В. Буроменський, В.Г. Буткевич, А.І. Дмитрієв, Н.А. Зелінська, Мицик, Є.Л. Стрельцов, Л. Д. Тимченко, Ю. С. Шемшученко та ін. Проте в авторитетних працях вчених залишається нерозкритим питання міжнародно-правової відповідальності держав за поведінку повстанських та інших рухів.

Мета статті полягає у дослідженні питання про настання міжнародно-правової відповідальності держави за поведінку повстанського чи іншого руху.

Виклад основного матеріалу. Питання про міжнародно-правову відповідальність держав за поведінку повстанського чи іншого руху набувають особливого інтересу. Комісія міжнародного права коментуючи Статті про відповідальність держав 2001 р. зазначає, що спочатку поведінка учасників повстанських рухів є лише поведінкою приватних осіб. Її можна прирівняти до поведінки приватних осіб або груп, що беруть участь у заворушеннях або масових демонстраціях, і вона також не може бути присвоєна державі в цілому. Якщо на практиці виникає організований рух, його поведінка в ще меншому ступені може бути присвоєна державі, яка не може здійснювати реального контролю над його діяльністю. Загальний принцип щодо поведінки таких рухів у процесі триваючої боротьби з існуючою владою, полягає в тому, що за міжнародним правом вона не може бути присвоєна державі. Іншими словами, дії повстанських рухів, що не досягли перемоги, не можуть присвоюватися державі, за винятком випадків, передбачених якою-небудь іншою статтею глави II, наприклад, при особливих обставинах, передбачених ст. 9 [1]. Ступінь

схвалення статей Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй у 2001 р. і ступінь їх визнання у рамках подальшої міжнародної практики дає переконливі підстави для того, щоб використовувати цей проект статей у якості правової норми.

На відміну від цього, у тих випадках, коли рух досягає своїх цілей і або стає новим урядом держави, або створює нову державу на частині території раніше існуючої держави або на території під її управлінням, було б неприродним, якби новий режим або нова держава могли уникнути відповідальності за свою колишню поведінку. У цих виняткових обставинах ст. 10 передбачає атрибуцію державі поведінки повстанського чи іншого руху, що здобув перемогу. Основу для атрибуції державі поведінки повстанського чи іншого руху, що здобув перемогу за міжнародним правом становить наступність між рухом і створеним згодом урядом. Таким чином, поняття «поведінка» стосується тільки поведінки руху як такого, а не індивідуальних діянь учасників даного руху, що діють в їх власній якості [2, С. 50].

Щодо діянь повстанців, які не зуміли захопити владу, мають розглядатися як діяння приватних осіб і тому не можуть ставитись у вину державі. Але доктрина міжнародного права розглядає два винятки: по-перше, держава відповідає, якщо вона не проявила належного старання (*due diligence*); по-друге, якщо вона амністувала повстанців. Важливо відзначити, що ці винятки абсолютно не впливають на загальний принцип – держава відповідає тільки за дії або бездіяльність своїх органів.

Г. фон Глан (*G. von Glahn*), Дж. Л. Таулбі (*J. L. Taulbee*) аналізують можливість настання міжнародної відповідальності держави за протиправні діяння, вчинені повстанським рухом в цілому в контексті проблем відповідальності держави за дії, вчинені приватними особами під час внутрішніх заворушень, насильницьких акцій. На думку вчених, рух по суті є «тимчасовим» явищем, час, протягом якого він існує, збігається з часом продовження боротьби проти держави, отже, якщо повстання придушується, то існування та організаційна структура руху завершуються. Якщо рух отримує перемогу, можливі два випадки: повстанський рух може взяти на себе контроль над організаційною структурою існуючої держави або може бути створена нова держава [3, С. 328].

Відповідно до ст. 10 Проекту статей про відповідальність держав за міжнародно-проти-

правні діяння 2001 р. питання відповідальності держави за поведінку повстанського чи іншого руху, який згодом стає новим урядом держави або якому вдається створити нову державу Комісія міжнародного права ООН розкриває через наступні положення:

1. Поведінка повстанського руху, який стає новим урядом держави, розглядається як діяння цієї держави за міжнародним правом.

2. Поведінка руху, повстанського чи іншого, якому вдається створити нову державу на частині території вже існуючої держави або на будь-якій території під її управлінням, розглядається як діяння цієї нової держави за міжнародним правом.

3. Ця стаття не зачіпає атрибуції державі будь-якої поведінки, як би там не було пов'язаної з поведінкою даного руху, яка розглядається як діяння такої держави в силу статей 4-9.

Перший випадок, викладений у статті 10 стосується ситуації, коли повстанський рух як новий уряд замінює колишній уряд держави, і владна організація повстанського руху стає владною організацією даної держави. Фраза «який стає новим урядом» використовується для описання цього наслідку.

В такій ситуації наступність, існуюча між новою організацією держави та організацією повстанського руху, природним чином призводить до атрибуції державі можливої поведінки повстанського руху в період боротьби. У такому випадку держава не припиняє свого існування як суб'єкт міжнародного права. Вона залишається тією ж державою, незважаючи на зміни, реорганізації та перетворення в її інститутах. Більше того, вона є єдиним суб'єктом міжнародного права, на який може бути покладена відповідальність. Ситуація вимагає того, щоб діяння, вчинені в період боротьби за владу апаратом повстанського руху, могли бути атрибутовані державі поряд із діяннями існуючого в той час уряду [2, С. 50].

Варто відзначити, що у ст. 15 (1) попереднього Проекту статей встановлювалося, що присвоєння державі поведінки повстанського руху у разі створення ним нового уряду не перешкоджає присвоєння тієї ж державі поведінки колишнього уряду. Заявлена теза привертає увагу та викликає дискусії. Наприклад, якщо застосувати такі положення до ситуації у колишній Югославії, то «згідно з Дейтонськими угодами «Боснія-Герцеговина» повинна бути міжнародно-відповідальною як за дії органів «Республіки Боснія-Герцеговина», так і за поведінку хорватських

та сербських сепаратистських рухів, з якими Республіка воювала, оскільки вони тепер стали структурою її «нового уряду» у значенні ст. 15 (1) Проекту статей про відповідальність [4]. Поясненням цьому може слугувати відсутність практики застосування цієї частини Проекту статей про відповідальність.

На думку С. Томушат: «Коли яке-небудь формування бореться за право стати законним урядом даної держави, то міжнародним співтовариством воно розглядається як суб'єкт права, на який вже спочатку покладаються певні і досить конкретні обов'язки і відповідальність... Міжнародне співтовариство створило загальні стандарти, що стосуються прав та обов'язків, які кожен суб'єкт, що намагається надати своїй діяльності законний характер з тим, щоб виступати прийнятним суб'єктом міждержавних відносин, повинен дотримуватися» [5].

Водночас Комісія міжнародного права уточнює, що норма, закріплена в пункті 1, не повинна однак тлумачитися надто широко в разі урядів національного примирення, сформованих після досягнення угоди між існуючою владою і лідерами повстанського руху. Держава не повинна нести відповідальність за поведінку опозиційного руху, який вдається до насильства лише в силу того, що в інтересах загального мирного врегулювання елементи опозиції включені до складу новоствореного уряду. Таким чином, критерій застосування пункту 1 полягає в існуванні реальної та суттєвої наступності між колишнім повстанським рухом і новим урядом, який йому вдалося створити. Наприклад, у Сьєрра-Леоне, незважаючи на те, що деякі члени Об'єднаного революційного фронту (ОРФ) були включені в структуру уряду через угоди про припинення вогню (1998), Сьєрра-Леоне не повинна була нести відповідальність за грубі порушення прав людини і гуманітарного права, вчинені ОРФ [6, С. 264].

За висловлюванням Дж. Крейджена (*G. Kreijen*), «національне примирення – як загальновідомо – є магічною формулою у випадках неієздатності держави, тому що часто сприймається як єдиний вихід з безпомічності внутрішнього конфлікту. Спроба, що була зроблена в Сомалі, Сьєрра-Леоне, Ліберії та Демократичній Республіці Конго, в основному була з сумнівним результатом. Багато обурення по всій території Демократичної Республіки Конго викликала ситуація, коли, наприклад, кілька військових командирів, які нібито причетні до вчинення звірств проти мирного населення, були запропоновані (і за повідомленням при-

йняті) у ролі заступників голів у новому уряді країни наприкінці 2002 року». Незважаючи на можливість притягнення цих військових командирів – як військових командирів або фізичних осіб – до відповідальності за порушення міжнародного гуманітарного чи кримінального права, малоімовірно, що їхні злочини в майбутньому будуть присвоєні Демократичній Республіці Конго, і незалежно від цього ці люди залишаються при владі [7, С. 281].

Таким чином, пункт 1 ст. 10 Проекту статей про відповідальність держав передбачає можливість присвоєнню державі повстанського руху, і відповідно, міжнародну відповідальність держави за його протиправні діяння у разі створення нового уряду саме представниками відповідного повстанського руху, а не у випадках участі лише деяких з них у новоствореному уряді.

У пункті 2 статті 10 розглядається другий сценарій, за яким структури повстанського чи іншого революційного руху стають структурами нової держави, створеної в результаті відділення або деколонізації на частині території, яка до того перебувала під суверенітетом або управлінням держави-попередниці. Вираз «або на будь-якій території під її управлінням» включено в текст для того, щоб врахувати відмінності у правовому статусі різних залежних територій.

Як відзначено у Доповіді Комісії міжнародного права про роботу її двадцять сьомої сесії, вчені рідше звертаються до питання про те, чи слід принцип атрибуції поведінки повстанського руху з метою несення міжнародної відповідальності застосовувати в тих випадках, коли дії повстанців призводять не до зміни уряду, а до створення нової держави [8, С. 104-105]. Обмежена кількість авторів (Б. Стерн (*B. Stern*), М. Хазем Атлам (*M. Hazem Atlam*), Л. Зегвелд (*L. Zegveld*), Г. Аранжіо-Руїз (*G. Arangio-Ruiz*), Гордон А. Чрістенсон (*Gordon A. Christenson*), Д. Квіглі (*J. Quigley*), які дійсно розрізняли цю відмінність і вирішували дане конкретне питання, дійшли висновку, що відповідальність за діяння, вчинені повстанцями до досягнення незалежності повинна бути передана новій державі. Хоча, здається, вчені одностайні в підтримці цього принципу, ними були представлені кілька різних теоретичних основ для його пояснення [9, С. 607-608].

Питання міжнародно-протиправних діянь, вчинених автономними формуваннями подібним до повстанських рухів чи інших рухів пов'я-

зане з питанням правонаступництва міжнародно-правової відповідальності. Незважаючи на те, що норма п. 2 ст. 10 Проекту статей про відповідальність держав, не є нормою про правонаступництво, висловлюється пропозиція щодо застосування принципу, що лежить в її основі, за аналогією до «іншої ситуації, коли незалежність набувається внаслідок демократичного процесу, а не збройної боротьби» [10, Р. 72-123]. Додаткового аргументується висновок п. 3 ст. 12 Резолюції Інституту міжнародного права 2015 року: «Якщо цього вимагають особливі обставини, зобов'язання, які виникають із скоєння міжнародно-протиправного діяння державою-попередницею, переходять до держави-наступнику у разі, коли суб'єктом діяння є орган територіальної одиниці держави-попередниці, який згодом став органом держави-наступниці» [11].

Доктрина міжнародного права розробила чотири різні теорії для обґрунтування континуїтету між повстанським рухом і новою державою: теорія континуїтету уряду, теорія законності боротьби, теорія «відновлення» держав, «органічна» або «структурна» теорія континуїтету. Загальноновизнаним є підхід, який пояснює континуїтет між повстанським рухом і новою державою через їх ту ж саму юридичну природу. Нова держава бере на себе зобов'язання за вчинення міжнародно-протиправних діянь у період, коли повстанський рух ще не набув структури незалежної держави. Частина статей Віденської конвенції 1978 року [12] присвячена правонаступництву у випадку об'єднання, відділення чи роз'єднання держав. Нова держава, утворена шляхом об'єднання, стає суб'єктом міжнародного права. Так, згідно з п. 1 ст. 31 цієї Конвенції загальним принципом правонаступництва договорів у разі об'єднання чи відокремлення держав є континуїтет держави, тобто безперервність її міжнародної правосуб'єктності та континуїтет міжнародних зобов'язань (*ipso jure*), тобто перехід прав та обов'язків держави-попередниці до держави-наступниці, іншими словами безперервність міжнародних зобов'язань при зміні міжнародної правосуб'єктності.

Варто наголосити, що залишається неоднозначність застосування викладених у ст. 10 Проекту статей про відповідальність держав такі формулювання як, «повстанські рухи» (п. 1. ст. 10) та «повстанські та інші рухи» (п. 2. ст. 10). Відповідно до цього Комісія міжнародного права ООН прокоментувала ці положення наступним чином: «У порівнянні з пунктом 1 сфера дії

норми атрибуції поведінки, викладена в пункті 2, розширюється і включає в себе «повстанські чи інші» рухи. Ця термінологія відображає більшу різноманітність рухів, дії яких можуть призвести до створення нової держави» [2, С. 51]. Тому можна стверджувати про певне протиріччя п. 2 з п. 1 ст. 10 Проекту статей про відповідальність держав. Важливим для практики є нормативне визначення змісту термінів «повстанський» та «інший» рух.

Комісія міжнародного права зауважила, що всеосяжне визначення типів груп, які охоплюються поняттям «повстанський рух», як воно використовується в ст. 10, ускладнюються великою різноманітністю форм, які можуть приймати повстанські рухи на практиці, залежно від того, чи йде мова про відносно обмежені внутрішні заворушення, ситуації реальної громадянської війни, антиколоніальної боротьби, про діяльність національно-визвольного фронту, революційного або контрреволюційного руху і т. д. Повстанські рухи можуть базуватися на території держави, проти якої спрямовані дії даного руху, або на території третьої держави [2, С. 51].

Професор О. Мережко з вказаного питання дає певне пояснення, зокрема «у процесі національно-визвольної боротьби проти окупаційного чи колоніального режиму такі нації створюють політичні органи, які втілюють їх суверенну волю і через які вони здійснюють свою міжнародну правосуб'єктність. Залежно від характеру такої боротьби (мирної чи немирної) нації, їх національні органи можуть мати різну структуру і назву: фронт національного визволення, комітети опору, визвольна армія, тимчасовий уряд тощо» [13, С. 107]. Оцінюючи фактично збройний конфлікт, за орієнтир може слугувати прийнятий поріг, так званий «поріг інтенсивності», який і визначатиме необхідність застосування норм міжнародного гуманітарного права, які регулюють збройний конфлікт неміжнародного характеру, зокрема Додатковий протокол II 1977 р. [14]. У пункті 1 статті 1 згадуються антиурядові «збройні сили або інші організовані збройні групи, які, перебуваючи під відповідальним командуванням, контролюють частину її території, що дає їм змогу здійснювати безперервні й погоджені воєнні дії та застосовувати цей Протокол», і далі поведінка таких груп протиставляються «випадкам порушення внутрішнього порядку та виникнення обстановки внутрішньої напруженості, таких як безпорядки, окремі й спорадичні акти насильства та інші акти аналогічного характеру, оскільки вони не

є збройними конфліктами» (пункт 2 статті 1). Це визначення «антиурядових збройних сил» в контексті Протоколів відображає основну ідею «повстанського руху» [2, С. 51].

Пункт 3 ст. 10 Проекту статей про відповідальність держав передбачає атрибуцію державі поведінки повстанських чи інших рухів у виняткових випадках, а саме, коли держава була в змозі вжити заходів обережності, попередження або покарання щодо поведінки таких рухів, однак безпідставно не зробила цього. У вказаній частині статті 10 зазначається, що норми атрибуції поведінки, закріплені в пунктах 1 і 2, не зачіпають атрибуцію державі будь-якої поведінки, – як би там не було пов'язаної з поведінкою даного руху, – яка розглядається як діяння такої держави на підставі інших положень глави II. Термін «як би там не було пов'язаної з поведінкою даного руху» повинен розумітися як такий, що має широкий зміст. Таким чином, невжиття державою доступних заходів, наприклад, для захисту приміщень дипломатичних представництв, які опинилися під загрозою нападу повстанського руху, явно є поведінкою, яку може бути присвоєно державі, і є предметом п. ст.10 [2, С. 52].

Відзначимо, що для правил атрибуції немає ніякої різниці між ситуацією, коли недбалість держави має місце до того, як повстанський рух перейшов до активної фази, і ситуацією, коли, наприклад, порядок знову відновився, а державна влада нехтує покаранням виконавців злочинних дій, вчинених у ході повстанських рухів.

Необхідно відзначити, що повстанські рухи, які борються за незалежність, мають права і зобов'язання за міжнародним правом незалежно від того, чи вони були визнані міжнародною юридичною особою відповідно до міжнародного права чи ні. Збройні опозиційні групи повинні дотримуватися загальних норм міжнародного права, включаючи норми права прав людини, міжнародного гуманітарного права і брати на себе відповідальність за дії, вчинені особами, що входять до складу таких груп. Тому повстанський рух сам може бути притягнутий до відповідальності за власну поведінку з міжнародного права.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, необхідно відзначити наступне: поведінка повстанських або інших рухів може бути присвоєна державі лише у виняткових обставинах у разі досягнення певним рухом успіху у боротьбі. У тих випадках, коли повстанським рухам не вдається захопити державну владу, на них не

поширюються норми щодо відповідальності держав. У такому випадку покладення відповідальності на державу за протиправні діяння повстанців, до яких вона не мала відношення, дійсно, було б несправедливим.

У разі здобуття організованим рухом перемоги у державі, проти якої була спрямована боротьба, відбуваються радикальні зміни, внаслідок чого порушується питання про наступність та зміну ідентичності, що лягає в основу теорії «структурного» континуїтету як підстава для присвоєння державі діянь, що були вчинені повстанськими чи іншими рухами у процесі боротьби.

На нашу думку, в п. 1 ст. 10 слід було б вказати, що «Поведінка повстанського та *іншого* руху, який стає новим урядом держави, розглядається як діяння цієї держави за міжнародним правом», адже як свідчить практика, дії інших рухів, а не лише повстанських, можуть призводити до створення нового уряду держави. Застосування статті 10 гарантує дотримання основного принципу права міжнародної відповідальності – за будь-яке міжнародно-протиправне діяння настає міжнародна відповідальність і потерпілий суб'єкт має право отримати належне відшкодування, що в свою чергу, сприяє стабільності міжнародного правопорядку та ефективності міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Проект статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 р.: [доповідь Комісії міжнародного права про роботу її 53-ї сесії]. Нью-Йорк: ООН, 2001. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/responsibility.pdf
2. Commentaries to the draft articles on Responsibility of States for internationally wrongful acts adopted by the International Law Commission at its fifty-third session (2001). Report of the Commission to the General Assembly on the work of its fifty-third session // Yearbook of the International Law Commission. 2001. Vol. II, Part Two. P. 31-143.
3. Glahn G. Law among Nations : An Introduction to Public International Law (8th Edition) / G. von Glahn, J. L. Taulbee. New York, London : Pearson, Longman 2007. 736 p.
4. Косаревич С. Післявоєнна відбудова Боснії і Герцеговини. URL: <https://dc.org.ua/news/reconstruction-bosnia>.
5. Tomuschat C. The Applicability of Human Rights Law to Insurgent Movements. // Crisis Management and Humanitarian Protection. H. Fischer, U. Froissart, W. Heintschel von

- Heinegg, and C. Raap (eds.). Berlin : Berliner Wissenschafts-Verlag, 2004. P. 573-591.
6. Abass A. Complete International Law. Oxford : Oxford University Press, 2012. 776 p.
 7. Kreijen G. State failure, sovereignty and effectiveness : legal lessons from the decolonization of Sub-Saharan Africa. Leiden ; Boston : M. Nijhoff, 2004. 386 p.
 8. Report of the International Law Commission on the work of its twenty-seventh session. 5 May–25 July 1975. Official Records of the General Assembly. Thirtieth session. Supplement № 10. UN Doc. A/10010/Rev.1. URL: http://legal.un.org/ilc/documentation/english/A_10010.pdf.
 9. Dumberry P. New State Responsibility for Internationally Wrongful Acts by an Insurrectional Movement. *The European Journal of International Law*. 2006. Vol. 17. № 3. P. 605-621.
 10. Drakidis P. Succession d'Etats et enrichissements sans cause des biens publics du Dodecanese. *Revue hellenique de droit international*. 1971. Vol. 24. P. 72-123. С. 448.
 11. Sechter v. Ministry of Interior, 5 Ann. Dig. 61, 62 (Cass. 1929).
 12. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_185#Text.
 13. Мережко О. О. Право міжнародних договорів : сучасні проблеми теорії та практики : [монографія]. К. : Таксон, 2002. 344 с.
 14. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text

Andreichenko S. S., Manuilova K. V., Hrushko M. V. The issue of legal succession of states in relation to international legal responsibility in connection with the activities of insurgent movements or other movements

Summary. *In international law, there is a concept of legal succession of states, which determines the legal status of the successor state from its predecessor in relation to international obligations. The question of legal succession of states becomes particularly relevant, especially when the question of legal succession of international legal responsibility of states arises. The article examines the issue of international legal responsibility of the state for the illegal behavior of an insurgent or other movement that is at the stage of the gradual formation of a new state. One of the modern problems related to legal succession is the question of what obligations belong to legal successors under international law. The problematic issues are whether the legal successors are obliged to fulfill the terms of international treaties that were concluded by their predecessors, given the known cases from practice when states did not bear responsibility for the obligations of their predecessor state, which leads to a violation of the principles of international law. Therefore, it is important to consider the theory of succession that exists between the new organization of the state and the organization of the insurgent movement as a basis for attributing behavior to the state. The concepts of "insurgent" and "other" movements are analyzed in the context of the application of paragraph 1 of Article 10 of the 2001 Draft Articles on the Responsibility of States for Internationally Illegal Acts.*

Taking into account the events currently taking place on the international arena, which directly affect the interests of many states of the world, the issue of international legal responsibility for the behavior of various categories of non-state actors that violates international legal norms is extremely relevant and requires its own theoretical and practical solution, in particular, the issue of the activities of insurgent or other movements provoke complexity in situations of their legal succession.

Key words: *international responsibility of states, legal succession, attribution, internationally illegal acts, continuity, insurgent and other movements.*